

BLAGO

(Nadaljevanje)

Toda izdelek ni bil vedno blago. Razen svoje »naravne« vloge kot sredstvo potrošnje ni vedno imel tudi te družbene vloge. Ta je vezana samo na določeno epoko razvoja družbene proizvodnje. Je zgodovinski ekonomski pojav, ki je nastal na neki stopnji razvoja proizvodnje in ... je nujen vse do zgraditve socialistične družbe — ko svoobodnim proizvajalcem ne bo treba zamenjati izdelkov, temveč bodo izdelovali po planu, prisvajali pa neposredno, po potrebah.

Vse do takega stanja je blago nujen in progresivni ekonomski pojav. Izraža razvoj družbenih proizvodnih sil. Po svoji strani daje pobudo temu razvoju. Zato v splošnem smislu blago ostane blago v več načinih proizvodnje. Pojavlja se tako v suženjsko-lastniškem kakor v fevdalnem družbenem redu. Najširši obseg dobí v kapitalizmu. V njem tudi sama človekova delovna sila postane blago. Obstaja pa tudi v prehodnem razdobju h komunizmu. Proizvajalci ga torej morejo proizvajati v raznih pogojih lastnine.

Ko pride na trg, nastopa izdelek preprosto kot blago. Kakšno je to blago, v kakšnih pogojih je bilo izdelano, tega nam samo ne pove. Na njem ni mogoče videti, ali je izdelek suženjskolastniške latifundije, kapitalističnega meznega dela ali socialističnega delovnega kolektiva. Da bi to odkrili, je potrebna analiza notranjih odnosov v proizvodnji, kjer se »poraja«, in specifičnih ekonomskih zakonov, ki vodijo njeno gibanje.

Na trgu je blago preprosto koristna stvar, ki služi za zamenjavo. Z njo pa mora biti navzoč tudi kakšen njegov ustvarjalec, »lastnik«. Nekdo, ki ima ekonomsko samostojnost — ob vsej odvisnosti — v sistemu družbene delitve dela. Nekdo, ki ima zato tudi pravno samostojnost. Vseeno je, ali je to klasični zasebni lastnik ali socialistični proizvajalec.

»V celotnosti raznovrstnih uporabnih vrednosti ali blagovnih teles se izraža celotnost prav toliko raznolikih del, različnih po rodu, vrsti, družini, podvrsti in inačici: — družbena delitev dela. Ta je pogoj za obstoj blagovne proizvodnje, čeprav nasprotno blagovna proizvodnja ni pogoj za obstoj družbene delitve dela.« (Marx, Kapital I,

stran 9.) Razvoj dela in razčlenjevanje proizvodnje bosta šla še naprej, tudi po »izumrtju« blaga v bodoči družbi, toda izdelek se ne bo pojavljal kot blago. »Samo izdelki samostojnih in med seboj neodvisnih, zasebnih del si stojijo nasproti kot blago.« (Marx, Kapital I, stran 10.)

2. OSNOVNE LASTNOSTI BLAGA

Vsako blago mora imeti dve bistveni lastnosti. Prva je, da je uporabna vrednost, druga da je vrednost. Kot uporabna vrednost služi izdelek s svojimi določenimi lastnostmi, ki so vezane na njegovo naravo, zato, da z njim zadovoljimo določene človeške potrebe, pa naj te potrebe, kakor pravi

Marx, izvirajo iz želodca ali fantazije. Uporabne vrednosti dejansko tvorijo materialno bogastvo družbe, in to končno v vseh pogojih.

Ko pravimo, da je proizvodnja večni pogoj obstoja in razvoja človeške družbe, moramo tu pod tem razumeti proizvodnjo uporabnih vrednosti. Uporabne vrednosti tvorijo vsebino bogastva tudi socialistične družbe. Temeljno je, da ugotovimo, da je uporabna vrednost odvisna od narave samega izdelka. Uporabna vrednost, na primer premoga, je, da služi za proizvodnjo toplote, pa naj gre za proizvodnjo toplote v kurišču nekega stroja ali pa v peči za ogrevanje v stanovanju. Premog zaradi svoje narave zadovoljuje določeno potrebo in ima po svoji naravi določeno uporabno vrednost. Z razvojem tehnike in znanosti pokaže ena in ista stvar vrsto novih uporabnih svojstev. Prav ta premog, s katerim proizvajamo to-

(Nadaljevanje na 16. strani)

Delo svetov ljudskih odborov v Bosni in Hercegovini

(Nadaljevanje z 11. strani)

Razen tega je interes večine svetov za delo organov uprave prav tako nezadosten. Samo predsedniki, posamezniki svetov prihajajo od časa do časa v ljudski odbor, se zanimajo za delo upravnih organov, za njihove probleme in izvedbe sklepov svetov. Kljub določenemu številu svetov, ki so pri svojem delu dosegli zelo dobre rezultate, je za večino svetov v občinskih ljudskih odborih, pa tudi za manjše število okrajnih svetov mogoče reči, da so se ukvarjali pretežno z upravnimi posli in da niso popolnoma uspeli usmeriti svojega delovanja v reševanje osnovnih problemov.

STRUKTURA OBČIN IN OKRAJEV PO ŠTEVILU PREBIVALCEV IN POVRŠINI

S prejšnjo politično teritorialno organizacijo je bilo področje Bosne in Hercegovine razdrobljeno na majhne teritorialne enote, tako da je bilo 66 okrajev, 5 mest in 415 občin. Od teh okrajev jih je 43 imelo manj kakor 40 tisoč prebivalcev, a 333 občin je imelo manj kakor 8000 prebivalcev.

Danes je v Bosni in Hercegovini 15 okrajev in 191 občin. Pri novi politično-teritorialni razdelitvi so težili k pretežno srednjim občinam, ki štejejo 8 do 25 tisoč pre-

bivalcev; takih je 128. Majhnih občin do 5 tisoč prebivalcev je 12, od 5 do 8 tisoč prebivalcev pa ima 44 občin. Velikih občin s 25 do 40 tisoč prebivalci je 15, a nad 40 tisoč prebivalcev ima 6 občin.

Relativno veliko število občin — 61 občin — ima široko razprostranjenost z nad 300 kvadratnimi kilometri, od teh pa 29 nad 400 km² in 16 občin nad 500 km².

Struktura okrajev prav tako kaže, da so težili za srednjimi okraji (od 120 do 250 tisoč prebivalcev, kolikor jih ima 10 okrajev). Manjša (od 60 do 120 tisoč) sta 2 okraja, večji (nad 250.000 prebivalcev) pa le trije.

Struktura okrajev po površini kaže, da so težili za srednjevelikimi okraji (od 2 do 4 tisoč km²), ki jih je 11. Manjši okraj (od 1500 do 2000 km²) je samo eden, večji (nad 4000 kvadratnih kilometrov) pa trije.

Komisija je mnenja, da so področja občin in okrajev v Bosni in Hercegovini v bistvu pravilno določena in zadeta. V tempu razvoja posameznih občin pa je občutna razlika. Ekonomsko močnejše občine se večinoma kažejo kot sposobne za opravljanje funkcij in pristojnosti, ki so jim bile doslej poverjene, medtem ko zaostajajo majhne in ekonomsko slabe občine v večini primerov v splošnem razvoju, tako da ne morejo niti objektivno niti subjektivno opravljati vseh funkcij in pristojnosti, ki bi jih v komunalnem sistemu morale opravljati. Zato se zelo redko sliši predlog za cepitev ali zoževanje sedanjih občin, medtem ko se pojavljajo težnje za združevanjem dveh ali več manjših občin oziroma za priključitev področja takih občin večjim in gospodarsko močnejšim občinam. Majhne in ekonomsko slabe občine oziroma njihovih predstavniški, izvršni organi kakor tudi upravni organi ostajajo še naprej predvsem organi za izvajanje predpisov in ukrepov višjih organov, pravzaprav so samo izvršni in pomožni organi okrajnih ljudskih odborov. Tako poenostavljena vloga teh občin bolj ustreza krajevnemu odboru oziroma v administrativnih poslih krajevnemu uradu kot oporišču občinske administracije.

NAŠIM BRALCEM, KI REDNO PREBIRAJO TEČAJ

Zaradi popolnejše podobe o koristnosti tečaja politične ekonomije, ki ga objavljamo v nadaljevanjih, Vas prosimo, da nam odgovorite na naslednja vprašanja:

1. Ali uporabljate naš tečaj politične ekonomije? Kako ga uporabljate: za individualni študij ali za kakšno organizirano, kolektivno obliko dela?

2. Ali se strinjate s tem, da še naprej nadaljujemo z objavljanjem tečaja v nadaljevanjih ali ne?

3. Ali imate kakšne druge predloge in pripombe v zvezi s tečajem. Kakšni so ti predlogi in kakšne so pripombe?

Pišite na naslov: Redakcija »Naše zajednice«, Beograd, Dečanska 35.

Ljubisav Marković: TEČAJ POLITIČNE EKONOMIJE - II. DEL

(Nadaljevanje s 15. strani)

ploto, lahko v pogojih razvite tehnike in znanosti služi za pridobivanje bencina, maščob, obleke in za stotine drugih raznih izdelkov. Verjetno bodo drugje lahko iz tega premoaga delali tudi demante, ker je premog po svoji kemični strukturi iste kakovosti kakor demant.

Bogastvo družbe je vedno odvisno od količine uporabnih vrednosti. In največje število uporabnih vrednosti morajo ljudje proizvesti. Obstaja majhna količina, ki jo je narava dala brezplačno. Na primer les v gozdu, v katerega ni bilo vloženo nobeno delo. Ta les ima uporabno vrednost za skupnost, namreč ta gozd, ker vpliva na podnebje, smer vetrov, ozračje itd. Enak je primer tudi s sončnimi žarki, tudi tu gre za uporabne vrednosti, ki niso proizvod človeškega dela.

Največji del svojih potreb mora človek zadovoljiti s tem, ko mora predelovati naravne snovi. Končnih snovi, ki bi v tem surovem stanju lahko neposredno zadovoljile kakšno človeško potrebo, je zelo malo. Z napredkom družbe je čedalje manj uporabljanih teh tako rekoč naravnih snovi v neposredni obliki, kakor jih najdemo v naravi. Ljudje te vedno nekako predelujejo.

Vsako blago mora imeti uporabno vrednost. Imeti mora določene materialne lastnosti, da lahko zadovolji neke potrebe.

Kaj pa še moramo vedeti o uporabni vrednosti blaga? Ko gre za uporabno vrednost blaga, moramo upoštevati, da ni in ne služi kot uporabna vrednost proizvajalca. Krojač, ki ukroji in zašije plašč, je izdelal uporabno vrednost. Plašč varuje ljudi pred mrazom in da človeku lep videz; to predstavlja njegovo določeno uporabno vrednost. Toda plašč, ki je tako velika uporabna vrednost, nima uporabne vrednosti za tega krojača. Ta ne izdeluje plašča za sebe, temveč izdeluje plašč kot blago, da ga zamenja za druge uporabne vrednosti. Za njega plašč ni uporabna vrednost. Kot blago uporabna vrednost ni uporabna vrednost za proizvajalca, temveč je uporabna vrednost za druge. Kot blago je družbeno uporabna vrednost. Proizvajalci blaga ne proizvajajo uporabnih vrednosti za sebe, temveč za druge, za družbo. Živnorejec redi živino kot blago, tkalec prav tako, kovinarski proizvajalec itd. Jasno je, da bo živnorejec del proizvodov obdržal za sebe (del uporabnih vrednosti), toda ta količina, ki ostane pri njem, ni blago. Blago je tisti del, ki ga dejansko proizvajajo za druge. To pomeni, da so blago tiste uporabne vrednosti, ki so namenjene drugim.

Uporabna vrednost je blago, ki služi za zadovoljitev potreb drugih, drugi pa jo dobijo šele z zamenjavo. Pogoj zamenjave je, da je priznana kot družbeno uporabna vrednost. To je eden izmed bistvenih momentov, ki ga mora moderni proizvajalec poznati, torej tudi naš socialistični proizvajalec, pa naj gre za socialistično podjetje v industriji ali pa za socialistično podjetje v kmetijstvu ali za individualnega proizvajalca, ki smo ga zajeli z raznimi socialističnimi organizacijami na neki način s trgovino ali proizvodnjo. Kaj to pomeni? Proizvajalec mora v največji meri računati s potrebami družbe po tej uporabni vrednosti in s tem, da ima ta izdelek dobre strani, dobro kakovost, ker

je od tega odvisno, ali ga bo družba priznala kot uporabno vrednost.

Druga bistvena lastnost blaga je vrednost. Dejanska vrednost tudi napravi izdelek za blago. Uporabna vrednost je tu samo pogoj. Izdelek pa je blago tedaj, ko uporabna vrednost dobi določeno družbeno funkcijo; to je, ko služi kot nosilec vrednosti, ko se javlja kot vrednost.

Kaj je vrednost izdelka ali vrednost blaga?

Vrednosti neposredno ni mogoče niti videti niti otipati. Kar se v praksi pojavlja, to je menjalna vrednost. Pri zamenjavi proizvajalci zamenjujejo med seboj blago, in to vedno v ustrežajočih proporcijah. Na primer meter platna je enak 10 kg žita. Drugič zamenjajo jagnje za 2 m platna; plašč za 300 kg žita. Vedno imamo neko razmerje, v katerem se ena uporabna vrednost kot blago zamenjuje za drugo blago. Ta odnos ali to razmerje, v katerem se eno blago zamenja za drugo, pa je njegova menjalna vrednost. Menjalna vrednost nekega blaga se spreminja s časom in krajem.

Imamo tudi danes pojave, da se pri nas na nekem trgu 1 kg mesa zamenja za dano količino žita (primer neposredne zamenjave). Na drugem kraju se ta kilogram mesa zamenja za drugo količino žita. Tu namreč delujejo lokalne razlike. To razmerje se prav tako spreminja s časom. Če se je povečala delovna storilnost pri pridelovanju žita, tedaj se bo to razmerje spremenilo.

Vzemimo, da je menjalna vrednost nekega blaga: 1 m platna je enak 10 kg žita. Menjalna vrednost metra platna je 10 kg žita.

Toda, kaj je to vrednost? Predvsem tega ni mogoče neposredno videti. Vrednost je mogoče odkriti samo s teoretično analizo. Tu je treba postaviti vprašanje: kaj je osnova te enakosti, zaradi katere je en meter platna enak 10 kg žita? Ali je uporabna vrednost osnova te enakosti? Ni. Kot uporabni vrednosti sta platno in žito popolnoma različni stvari. Prav zaradi te razlike v uporabni vrednosti pride do zamenjave. Smešno bi bilo, če bi en meter platna zamenjali za en meter istega platna. Razlika v uporabni vrednosti je pogoj zamenjave. Torej ne moremo v uporabni vrednosti iskati osnove za zamenjavo, osnove za to enakost.

Ča torej to ni uporabna vrednost, kaj nam ostaja kot edino skupno tako v enem kakor v drugem izdelku. Edino skupno je to, da je bilo tako za eno kakor za drugo **potrošeno ljudsko delo**, in to delo v splošnem smislu. Tako v enem kakor v drugem je opredmeteno človeško delo. S te strani je vsako blago nekaj istega. Vsako je isto kakor neko drugo — vrednost, izdelek človeškega dela v splošnem smislu. Postavimo lahko samo vprašanje razlike v količinah teh človeških del. Na primer v plugu je mnogo več opredmetenega dela kakor v kilogramu žita. Ali, če se plug in žito pojavljata kot blago, tedaj sta kot blago iste kvalitete v tem smislu, da je v plugu neka količina opredmetenega družbenega dela, a v žitu prav tako.

Kot kristalk te družbene substance, ki jim je skupna (t. j. da predstavljajo opredmeteno enako splošno človeško delo — Lj. M.), so vrednosti — blagovne vrednosti... Potemtakem je tisto skupno, kar se pokaže

v odnosu zamenjave ali v menjalni vrednosti blaga, njena vrednost... Kot vrednost je vsako blago samo določena mera skrepelelega delovnega časa. (Marx: »Kapital I«, str. 6 in 7.)

Kakšno je to splošnočloveško delo, ki tvori predmetnost blagovne vrednosti, njeno notranjo vsebino. K temu se bomo takoj vrnili. Sedaj moramo ugotoviti posebno črto, ki se pojavlja pri splošnočloveškem družbenem delu, kadar velja ta kot tvorec blagovne vrednosti.

Dejstvo, ki najbolj otežkoča razumevanje vrednosti, je v tem, ker se družbeno delo tukaj ne pojavlja neposredno, temveč posredno kot lastnost stvari. Kakor vemo, je delo človeška lastnost. To je delo proizvajalcev. Ti isti proizvajalci so lahko včasih v sklopu velikih zadrug, patriarhalnih zadrug. Zadruga bo na svojem zboru določila, naj se eden izmed članov ukvarja s poljedelstvom, drugi z živinorejstvom itd. Ti proizvajalci trošijo tedaj svojo družinsko delovno silo neposredno s tem, ko odločijo, kaj mora kateri izmed njih delati. Tedaj ne proizvajajo blaga oziroma vrednosti, temveč preprosto uporabne vrednosti, dajajoč zanje količino dela. Ta dela so vnaprej, vidno družbena v okviru te zadruge.

Zamislimo si, da je ta zadruga razpadla in da imamo opravka s posamezniki. Tedaj njihov proizvod; niso več preproste uporabne vrednosti, temveč dobijo družbeno svojstvo, to pa je vrednost. Potemtakem se njihov družbeni odnos sedaj ne pojavlja neposredno vnaprej kot njihova stvar, kot stvar ljudi, temveč se pojavlja po ovinku in posredno kot stvar proizvoda. Proizvajalec platna in proizvajalec žita ne nastopata kot proizvajalca, ki trošita svojo človeško silo drug za drugega. Nasprotno, svoje proizvode zamenjujejo. Družbeni odnosi ostanejo, toda med proizvodi kot odnosi... med blagom. Po teh družbenih odnosih proizvodov, po teh stvarih stopajo v družbene odnose tudi ljudje. Ta odnos je preobrnjen, ker nastopajo družbeni odnosi po proizvodnji, na tržišču, in to v odnosih stvari. To je najtežje pri razumevanju vrednosti. Dejansko je najtežje razumeti, kako se družbeno delo javlja posredno kot svojstvo blaga in kot neko naravno svojstvo stvari. Tu se delo nekako loči od človeka in kakor da ni več lastnost človeka, temveč lastnost stvari, to je blaga. Ta je stvar, ki ima vrednost!

Znanost pa ugotavlja, da je vrednost stvari opredmeteno človeško delo.

»Uporabni predmeti postanejo blago sploh samo zato, ker so proizvodi zasebnih del, ki se opravljajo neodvisno drugo od drugega. Kompleks (celota) teh zasebnih del tvori vse družbeno delo. Ker stopajo proizvajalci v družbeni stik šele z zamenjavo proizvodov svojega dela, pridejo tudi specifične družbene značilnosti njihovih zasebnih del do izraza v okviru te zamenjave. Ali, zasebna dela izstopajo kot členi vsega družbenega dela šele z odnosi, v katerih spravlja zamenjavo proizvode dela in po njih tudi proizvajalce. Zato se tem družbeni odnosi njihovih zasebnih del kažejo kot tisto, kar so, t. j. ne kot neposredno družbeni odnosi samih oseb v njihovih delih, temveč nasprotno, kot dejanski odnosi med osebami, a družbenimi odnosi med stvarmi...

(Nadaljevanje sledi)

Izdaja Socialistična zveza delovnega ljudstva Jugoslavije. — Urejuje uredniški odbor. — Uredništvo in uprava: Beograd, Dečanska 35. — Telefoni: centrala 20-061, sekretariat redakcije 20-118, uprava 21-169. — Tekoči račun 10-KB-32-Z-349. — Uredniški odbor in dopisništvo za Slovenijo, Ljubljana, Ulica Toneta Tomšiča 5/II, telefon 21-605. — Uprava »Naše skupnosti« za Slovenijo, Ljubljana, Ulica Toneta Tomšiča štev. 1/II, telefon 21-832, poštni predal 29, tekoči račun pri Komunalni banki v Ljubljani 60-KB-5-Z-367, s posebno oznako »Za Našo skupnost« Natisnila tiskarna »Toneta Tomšiča« v Ljubljani